

W miejscu spotkania

Poleku, żeby było doporzondku

Od kilku lat pracuję w Warszawie i dzięki temu jasno zdałam sobie sprawę z mojej więzi ze Śląskiem i wartości, które stały się częścią mnie. To właśnie oddalenie, działanie w innym otoczeniu uzmysłowiały mi fakt, że Śląsk stał się częścią mnie, przeniknął mnie, jako osobę, zmienił moje podejście do pracy i życia. Śląsk ma właściwości uszlachetniające.

Analizując, co region, w którym mieszkam, od urodzenia mi dał streszczam tę przemianę trzema słowami. W nich zawiera się esencja tego, co mieszkając w Mysłowicach przeniknęło do mojego serca i głowy. Te trzy cechy wyróżniają Ślązaków na tle innych regionów, czynią ich ludźmi szczególnymi. Co to za trzy magiczne słowa?

Doporzondku – na Śląsku często słyszałam, że robiąc coś, zajmując się jakąś sprawą należy ją wykonać doporzondku to znaczy porządnie, solidnie, fachowo, trwale. Typowy Ślązak nie robi byle jak, nie robi, bo ktoś go pilnuje, pracuje, bo lubi jak świat wypełnia się porządkiem, harmonią, staje się miejscem wygodniejszym do życia. Takie podejście nie jest efektywne, nie wzbudza emocji, nie jest zbyt widoczne, ale kiedy taki plan by coś było doporzondku się materializuje świat staje się lepszym miejscem. Doskonale widać to na obrazach mistrza Ewalda Gawlika z Grupy Janowskiej.

Poleku to kolejna śląska cecha, typowe dla naszego regionu podejście do pracy, ale nie tylko. Poleku to znaczy spokojnie, rozsądnie, wytrwale dążyć do celu, działać na rzecz czegoś. Ślązacy są w tych działaniach bardzo uparci, niechętnie zbaczają z raz obranej drogi, którą gruntownie przemyśleli. Taki sposób realizacji zamierzenia nie porywa rozmachem, nie ma w nim nic z romantycznego słomianego zapachu, który po emocjonalnym początku grzeźnie w niemożności dnia codziennego. Poleku to znaczy rób tak dobrze, by nikt nie musiał po tobie poprawiać, byś nie musiał się wstydzić swojej pracy, byś nie zmarnował czasu ani zasobów.

Daremnie – to słowo wprowadziłam do warszawskiego slangu urzędniczego. Na początku mojej ministerialnej przygody określając coś słowem daremnie bądź daremnie uważałam, że na tym sprawa skończona, nie warta kontynuacji, wysiłku czy starań. Moi współpracownicy nie do końca rozumieli, co mam na myśli, czasem udawali, że się przesłyszeli. Słowo daremnie jest jak sito, które oddziela fakty od fantazji, rzeczy wartościowe od głupstw.

Te trzy cechy przeplatają się tak ściśle, że dają w efekcie definicję Ślązaka, człowieka, który poleku robi rzeczy doporzondku żeby nie zrobić nic daremnie. Żałuję, że nie mówię po śląsku. Ale myślę po śląsku. Pierwszy Światowy Zjazd Ślązaków niech będzie dowodem jak wielu z nas tak właśnie działa, tak pracuje.

Elżbieta Bienkowska
Minister Rozwoju Regionalnego

trwale wypełnia religijny mit, historię, podświadomość, powraca wciąż w obszary sztuki”.

Fragment ten (i poprzedni) pochodzi z tekstu Homo Viator, którym Paweł Huelle zyczliwie zaprasza Czytelnika do lektury książki Krzysztofa Czyżewskiego Linia powrotu. Zapiski z pogranicza (Sejny 2008). Jest to już pięćdziesiąta pozycja serii „Meridian” wydawanej przez sejneńską Fundację Pogranicze. Zaczęto się od czterech książek, które ukazały się w 1999 roku. Ich autorzy to: Drago Jančar, Eqrem Basha, Jerzy Ficowski i János Pilinszky. Potem byli następnymi, m.in. Tomas Venclova, Predrag Matvejević, Elias Canetti, i wielu innych (ostatnio Claudio Magris, Václav Pankovčín, Norman Manea i Georgi Gospodinov). Pochodzą z Albanii, Bułgarii, Chorwacji, Słowenii, Macedonii, Czech, Słowacji, Litwy, Polski, Rumunii, Ukrainy, Węgier i innych miejsc szeroko rozumianej przestrzeni środkowoeuropejskiej rozlewającej się aż po Morze Śródziemne. W roku 2000 Fundację Pogranicze wyróżniono za serię „Meridian” Nagrodą „Literatury na Świecie” w kategorii inicjatyw wydawniczych. Fundacja powstała w 1990 roku, w rok później powstał Ośrodek „Pogranicze – sztuka, kultura, narodów” z siedzibą w Sejnach, powołano do życia przez Krzysztofa Czyżewskiego, autora Linii powrotu. Projektowi patronuje motto autorstwa Paula Celana (które – w przekładzie Feliksa Przybyłaka – cytowane jest w każdej wydanej książce „Meridianu”):

Znajduję to, co łączy i jest jak wiersz prowadzący do spotkania.

Znajduję coś – jak język – niematerialnego, terrestrycznego, coś kołowatego, poprzez oba bieguny powracającego w siebie, a przy tym – w sposób pogodny – nawet krzyżującego tropy – znajduję... Meridian

Rzeka przywodzi nas tu, gdzie znajdujemy Meridian...

Wobec idei pogranicza i spotkania stajemy coraz częściej, czego wyrazem jest I Światowy Zjazd Ślązaków, ale i niezliczone kontakty o kameralnym nieraz charakterze.

Myśli, którymi z Państwem się dzielę, formułowałam po raz pierwszy w roku 2009 przy okazji powstawania książki pod red. Janusza Mokrosza Po obu brzegach rzeki, a potem w marcu 2010 roku z okazji konferencji „Doświadczyć pogranicza. Pogranicze jako łącznik kulturowy – prawda czy mit?” zorganizowanej w ramach „Rydułtowskich spotkań kulturalnych na pograniczu”. Było to już drugie spotkanie, w którym w Rydułtowach uczestniczyłem. We wrześniu 2007 roku byłem gościem konferencji zatytułowanej „Z pamięcią ku przyszłości”. W sąsiednim Rybniku powstało kilka lat temu dzięki staraniom członków Koła Naukowego Studentów Instytutu Historii UŚ Stowarzyszenie Humanistyczne: Europa, Śląsk, Świat Najmniejszy. Jego animatorem zawdzięczamy już pięć książek wydanych w ciągu zaledwie pięciu lat. Wymieńmy przynajmniej trzy: Europa, Śląsk, Świat Najmniejszy (2007) i Trudne bogactwo pogranicza (2008) i wspomnianą już Po obu brzegach rzeki (2009). W istotnym, wynikającym ze wspólnoty idei, związku ze wspomnianymi pozycjami pozostaje wydana w 2009 roku przez Stowarzyszenie publikacja Na polsko-skandynawskich ścieżkach historii. W nieodległym od Rybnika Chorzowie od roku 2005 wydano już siedem książek pod szyldem „Medium Mundi”. Pierwsza nosi tytuł Śląsk – miejsce spotkania (2005), następne to Śląsk – kamień drogowy (2006), Z tęsknoty za mistrzem (2007), Miasto i czas (2008), W przestrzeni dotyku (2009), Widma pamięci (2010), Zwierzęta i ludzie (2011). W przygotowaniu jest kolejna – Przebaczenie. Jej tytuł to jedno z kluczowych słów dla bodaj wszystkich kulturowych miejsc spotkania. W grudniu 2009 roku dzięki staraniom Instytutu Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach odbyła się w Ustroniu międzynarodowa sesja naukowa zatytułowana „Pogranicza Europy Środkowo-Wschodniej – ludzie pogranicza i elity regionalne”. Przybyli goście z Czech, Słowacji, Łotwy, Niemiec, Węgier i Ukrainy. W Zabrzu od kilkunastu już lat każdego listopada odbywają się dwudniowe konferencje pod szyldem „Kultura Europy Środkowej” animowane przez prof. dr. hab. Antoniego Barciaka.

A przecież, wymieniając te inicjatywy, pozostają jedynie w kręgu najbliższych mi i bardzo osobistych doświadczeń, z którymi jestem związany. Podobnych jest wiele, coraz więcej... To dobry znak dla naszych cza-

sów, bo i idea ważna nie tylko przecież dla mieszkańców takiej ziemi, jak Śląsk, ale dla wszystkich, którzy żyjąc we współczesnym świecie, spotykają innego. Niczego dziś nie potrzeba tak bardzo, jak dialogu i spotkania. A wszystko to, także nasze spotkanie, by zrozumieć pogranicze, by się go uczyć, by uczyć się drugiego człowieka i wspólnego z nim bytowania. I ostatecznie uczyć się siebie...

Puentą dla tych kilku myśli chciałbym uczynić słowa młodego romantyka niemieckiego Wilhelma Heinricha Wackenrodera, który w XVIII wieku broniąc równowartości niemieckiej i włoskiej sztuki, pisał: „Czyż Rzym i Niemcy nie leżą na jednej ziemi? Czyż Ojciec Niebieski nie poprowadził przez kulę ziemską dróg zarówno z północy na południe, jak i z zachodu na wschód? Czyż życie ludzkie nie jest za krótkie? Czyż Alpy są nie do przebycia? Tak więc i w ludzkim sercu może zamieszkać więcej niż jedna miłość”.

dr Jacek Kurek (ur. 1966) – adiunkt w Instytucie Historii Uniwersytetu Śląskiego. Obecnie w Zakładzie Historii Nowożytności XIX wieku.

Autor publikacji dotyczących głównie historii Polski doby nowożytnej i czasów najnowszych m.in. książek Śląski Machabeusz. Książd Józef Czempiel i jego parafia (Chorzów Batory – Wielkie Hajduki 1997, współautorstwo Zbigniew Hojka), Historia Wielkich Hajduk, Chorzów Batory – Wielkie Hajduki 2001, U schyłku panowania Augusta II Sasa.

Z dziejów wewnętrznych Rzeczypospolitej (1729-1733) (Katowice 2003).

Interesuje się dziejami Polski i Śląska, ale także Europy, historią obyczajowości, religii, zagadnieniami związanymi z estetyką i sztuką w wieku XIX i XX. Eseista (m.in. książka W najwspanialszej chwili naszego życia. Myśli o Śląsku, Chorzów 2003), pedagog (m.in. książka, której jest pomysłodawcą współautorem i współredaktorem: Dzieje zachwyty, czyli rzecz o szkole, Chorzów 2000) i poeta (m.in. tomik wierszy Budzenie firanek, Chorzów 2001). Autor lub współautor czterech tomów z serii „Biblioteka Chorzowska”.

W latach 2001-2003 współpracował z miesięcznikiem „Sound and Vision” redagując stałą rubrykę „Strony dla wirtuozów” i recenzując płyty z ambitną muzyką rockową, głównie o inspiracjach klasycznych (rock progresywny). Stały i wieloletni (od 1995 roku) współpracownik „Śpiewaka Śląskiego”. Od roku 2003 związany także z „Życiem Muzycznym. Miesięcznikiem literacko-muzycznym Polskiego Związku Chórów i Orkiestr”. Założyciel i redaktor naczelnny miesięcznika społeczno-kulturalnego „Hajduczanin”. W latach 1997-2001 autor cyklicznych audycji muzycznych „Noc nie bez końca”: w Radiu „Plus” Katowice, które zostały wznowione w roku 2005 w tym samym Radiu (obecnie eM).

W 2001 r. został laureatem Nagrody Prezydenta Miasta Chorzów w Dziedzinie Kultury. Dwukrotnie (2001, 2004) nominowany do nagrody Chorzowianin Roku.

W 2006 r. nagrodzony Złotą Odznaką Honorową Polskiego Związku Chórów i Orkiestr Oddział w Katowicach

W Chorzowie od 1995 r. współorganizuje sesje naukowe z dziejów Śląska, których plan został opublikowany. Dotychczas wydano 10 tomów. dziewiąty z nich Śląsk – miejsce spotkania wyszedł jako pierwszy tom serii Medium Mundi. W 2006 roku ukazał się kolejny tom serii Śląsk-kamień drogowy, a w 2007 trzeci Z tęsknoty za mistrzem. W przygotowaniu Miasto i czas oraz W przestrzeni dotyku. Seria ma charakter ponadregionalny i interdyscyplinarny. Publikowane eseje dotyczą zagadnień pogranicza i obejmują różne dziedziny wiedzy: historię, historię sztuki, historię literatury, językoznawstwo, teologię, filozofię, pedagogikę, a nawet nauki ścisłe (por. strona internetowa: www.mediummundi.pl).

Obecne zainteresowania badawcze to historia Śląska w XIX i XX w., zagadnienia dotyczące ziem pogranicznych m.in. Galicji, Zagłębia i Śląska na przełomie XIX i XX w.